До спеціалізованої вченої ради
Д 41.086.03 у Національному університеті
«Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23

В І Д Г У К

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
Заслуженого юриста України
Кізлової Олени Сергіївни на дисертаційне дослідження
Чекіти Віоланти Геннадіївни на тему:
«Вчинення консулом нотаріальних дій, що пов'язані з сімейними відносинами»
подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

Актуальність теми. Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлений насамперед прагненням нашої держави до вступу у Європейське співтовариство, розширенням ЄС, що, в свою чергу зумовило проблему встановлення нових політичних правил у відносинах з країнами-сусідами, зокрема, у політичній, економічній та правовій сферах співробітництва, і призвело до реорганізації внутрішніх політичних органів у ЄС, наявності дипломатичних місій ЄС у країнах представництва організації, створення режиму розширення функцій таких місій в країнах перебування, зокрема, врахування стандартів Ради нотаріусів ЄС, вирішення різнопланових цілей та завдань по реалізації Угод про партнерство і співробітництво та формування нової правової бази суспільних відносин. З метою подальшої адаптації законодавства України до права ЄС, а також в рамках угоди між Україною та ЄС про асоційоване членство необхідно враховувати специфіку вчинення нотаріальних дій дипломатичними представництвами ЄС та державами

членами, що призводить до різної практики з огляду на наднаціональну специфіку європейського права. З огляду на поглиблення процесу адаптації законодавства України до законодавства ЄС при виконанні обов'язків нотаріуса, реєстратора актів громадянського стану та інших подібних обов'язків дипломатичними установами української держави враховується й практика Міжнародного союзу латинського нотаріату, а також країн континентальної Європи, які зорієнтовані на основні стандарти латинського нотаріату. Таким чином, з огляду на те, що дії консулів по здійсненню нотаріальних функцій спрямування на перш за все охорону та захист прав та інтересів осіб, громадян України, які знаходяться за межами території нашої країни, та поглиблення процесу адаптації сучасного національного законодавства до законодавства ЄС, тема представленої дисертації Віоланти Геннадіївни Чекіти «Вчинення консулом нотаріальних дій, що пов'язані з сімейними відносинами» є актуальним, цікавим як з теоретичної так і з практичної точок зору. Тому, вважаємо, що дисертаційне дослідження Віоланти Геннадіївни Чекити на тему: «Вчинення консулом нотаріальних дій, що пов'язані з сімейними відносинами» є перспективним і актуальним напрямом наукових розвідок, сприятиме формуванню тенденцій розвитку інституту здійснення нотаріальних дій консулом, а звернення В.Г. Чекіти до означеної теми є своєчасним і практично необхідним. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційна робота виконана в рамках наукової теми «Доктрина права в правовій системі України: теоретичний і практичний аспекти» (№11БФ042-01), яка досліджувалася на юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка з 1 січня 2011 року по 31 грудня 2015 року, і наукової теми «Теорія та практика адаптації України до законодавства ЄС» (№ 16БФ042-01), яка досліджується на юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка з 1 січня 2016 року по 31 грудня 2020 року.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності й новизни. Вивчення матеріалів поданої до захисту дисертації Віоланти

діяльність консула з учинення нотаріальних дій щодо посвідчення сімейних правочинів. Також, дисертантка поставила за мету у роботі здійснити класифікацію нотаріальних проваджень, що виникають із сімейних відносин; визначити поняття та зміст процедури вчинення консулом нотаріальних проваджень, що пов'язані з сімейними відносинами; з'ясувати особливості процедури нотаріального посвідчення консулом шлюбного договору; охарактеризувати особливості процедури нотаріального посвідчення консулом аліментних договорів; розглянути особливості процедури нотаріального посвідчення консулом договорів про поділ майна подружжя тощо. Слід зазначити, що робота містить всебічний та цілісний підхід до розв'язання поставлених проблем. І можна стверджувати, що дисертантка успішно дослідила ті проблемні питання, які постали у роботі. Теоретико-методологічний арсенал представле́ного дисертаційного дослідження зумовлений метою та особливостями явища, що розглядається, об'єктом та предметом дослідження. Аналіз змісту роботи, її висновків та пропозицій дозволив переконатися, що задекларований авторкою широкий спектр сучасних філософських, загальнонаукових і спеціальних методів пізнання правових процесів та явищ, що обрані відповідно до мети та завдань дослідження (зокрема, історико-правовий, порівняльно-правовий, системно-структурний, ретроспективний і перспективний методи) дійсно творчо та конструктивно були використані під час зазначеного дослідження. Ознайомлення з дисертацією та її авторефератом дає підстави стверджувати, що представлена робота містить основні, необхідні для такого дослідження компоненти – критичний аналіз досягнень попередніх дослідників цієї та суміжних проблем, увагу до зарубіжного досвіду, належну апробацію результатів дослідження. Відзначаючи новизну основних положень дисертації, слід зазначити, що вона виявляється в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній науці нотаріального процесу спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних проблем процедури вчинення консулом нотаріальних дій, пов'язаних із сімейними відносинами. Зокрема, авторка вперше пропонує

визначити нотаріальну функцію консула як елемент державної функції із забезпечення прав фізичних та юридичних осіб України, які перебувають на території іноземної країни або інтереси яких стосуються об'єктів в іноземній країні, правовою допомогою, яка включає й нотаріальні послуги для гарантованої реалізації ними своїх прав та виконання покладених на них обов'язків. Вперше дисертанткою запропоновано, з метою усунення термінологічних недоліків чинного законодавства України, під діяльністю консулів при вчиненні нотаріальних дій у сфері сімейних відносин розуміти фіксацію в договорах та інших нотаріальних актах вільних і свідомих волевиявлень членів сім'ї, які відповідають їх внутрішній волі та спрямовані на виникнення, зміну або припинення особистих немайнових та/або майнових прав та обов'язків у сімейній сфері. Також, авторка вперше пропонує під сімейним правочином розуміти дії фізичних осіб, пов'язаних сімейно-правовим статусом (подружжя, батьків та дітей, інших членів сім'ї та родичів тощо), які крім перерахованих обставин включають користування правами і виконання обов'язків, самозахист сімейних прав, звернення до суду тощо. Дисертанткою обґрунтовано доцільність запровадження до наукового обігу термінів: «сімейна правочиноздатність» як одного із спеціальних елементів дієздатності фізичних осіб у сімейній сфері, та «сімейна договороздатність». Також, вперше авторкою сформульовано поняття «нотаріальне провадження, що здійснюється консулом» як сукупність послідовно вчинюваних консулом нотаріальних процесуальних дій з метою надання певним фактам юридичної вірогідності та належного їх оформлення та інше. Авторкою, окрім іншого, вдосконалено положення актів чинного законодавства України, що регламентують процедуру вчинення консулом нотаріальних дій, які пов'язані з сімейними відносинами, зокрема, Цивільного кодексу України (далі - ЦК України), Закону України «Про нотаріат України», Указу Президента України «Про Консульський статут України», Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 27 грудня 2004 року №142/5/310, та ін..

Також, дисертантка зробила спробу розвинути існуючи наукові концепцій, наукових позицій та наукових думок щодо здійснення консулом нотаріальних дій. Основні положення, висновки та пропозиції, що сформульовані В.Г. Чекітою у дисертації, в тому числі й ті, що віднесені до наукової новизни, мають відповідний рівень обґрунтованості. Науковий апарат рецензованої дисертації та автореферату є достатньо високим, матеріал викладений чітко, доступно, юридично грамотно і послідовно. Цього вдалося досягти шляхом аналізу робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, чинного національного законодавства та законодавства зарубіжних країн. У процесі викладення матеріалу авторкою використана вагома частина вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з теми, що досліджувалася, проаналізована судова практика з досліджуваної теми (всього 230 джерел). Увесь зміст дисертації підтверджує те, що мета дослідження у ході її виконання повною мірою досягнута. Запропонована структура дисертації є досить обґрунтованою і логічно побудованою. Дисертаційна робота відзначається системним підходом до предмету дослідження. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, які охоплюють дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (230 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи становить 220 сторінок, з яких основний зміст - 192 сторінки. Структура дисертації повністю відповідає завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми та вирішити завдання, поставлені дисертанткою при написанні роботи.

У Вступі обґрунтовується актуальність дисертаційного дослідження, визначаються зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлюються наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, зазначається про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації. Подальша структура дослідження викладена наступним чином: Розділ 1 «Теоретико-правові засади вчинення консулом нотаріальних дій, що пов'язані з сімейними відносинами» присвячено дослідженню теоретичних підходів та особливостей міжнародно-правового та національного регулювання

нотаріальної діяльності консула. У підрозділі 1.1. «Міжнародно-правове та національне регулювання сімейних правочинів» авторкою з'ясовано погляди науковців щодо нотаріальних аспектів міжнародного і національного права, проаналізовано джерела міжнародно-правового регулювання нотаріальної діяльності консула. Так, розглядаючи співвідношення категорій «сімейні правовідносини» та «правочин», авторка доходить до висновку, що, дещо необґрунтованим, на їх погляд, видається розширення змісту поняття «сім'я», оскільки, за її думкою, це призводить до втрати науковим поняттям належної йому суворості, визначеності і, як наслідок, - до виникнення проблем і спорів при правозастосуванні (стор.17 роботи). Також, авторка досліджує питання виникнення сімейних правовідносин з іноземним елементом (стор.21-24 роботи), доходячи висновку, що сімейні правові відносини, ускладнені іноземним елементом, є надзвичайно поширеними у сучасному світі. Тому проблема застосування іноземних законів, визнання актів цивільного стану, зареєстрованих за законами іноземних держав в Україні або іноземних судових рішень, виникає у багатьох ситуаціях. У підрозділі 1.2. «Міжнародні конвенції та договори, що регламентують повноваження консула з учинення нотаріальних дій, які пов'язані з сімейними відносинами» аргументовано, що з урахуванням положень Віденської конвенції про консульські зносини необхідно приділяти більше уваги у міжнародних договорах саме функціям консулів щодо вчинення нотаріальних проваджень (стор.45-46 роботи). Авторкою встановлено, що з огляду на розвиток нотаріату, з країнами, в яких існує нотаріат, процедура вчинення консулом нотаріальних дій, що пов'язані з сімейними відносинами, має здійснюватися відповідно до положень законодавства про нотаріат обох країн, а з країнами, у яких нотаріат не передбачений або не розвинений і не регламентується законодавством, відповідні нотаріальні провадження мають бути чітко узгоджені у договорах між державами. У підрозділі 1.3. «Поняття та правова природа нотаріальної функції консула з посвідчення сімейних правочинів та її регламентація у національному законодавстві» авторка доходить висновку щодо особливого

характеру нотаріальних функцій, що, на Її думку, обумовлюється, перш за все, специфікою нотаріального провадження та нотаріальної діяльності в сфері цивільного обороту. Особливості нотаріальних функцій випливають як з публічно-правового, так і приватноправового характеру нотаріальної діяльності та особливостей компетенції нотаріуса, що діє в рамках цивільної юрисдикції (стор. 65 роботи). У підрозділі 1.4. «Класифікація нотаріальних проваджень, що пов'язані з сімейними відносинами» авторкою запропоновано під нотаріальним провадженням, що здійснюється консулом, розуміти сукупність послідовно вчинюваних консулом нотаріальних процесуальних дій з метою надання певним фактам юридичної вірогідності та послідовного процесу їх оформлення (стор. 93 роботи). Також, дисертантка зробила спробу визначити критерії класифікації нотаріальних проваджень, що пов'язані з сімейними правовими відносинами, зазначаючи, що класифікація нотаріальних проваджень має як теоретичне, так і практичне значення (стор.93 роботи). Розділ 2 «Процедура вчинення консулом нотаріальних дій, що пов'язані з сімейними відносинами» присвячено дослідженню специфіки процедури вчинення консулом нотаріальних проваджень щодо посвідчення окремих видів сімейних правочинів.

У підрозділі 2.1. «Поняття за зміст процедури вчинення консулом нотаріальних проваджень, що пов'язані з сімейними відносинами» наголошується, що із сучасної юридичної практики випливає, що більшість процесів відповідає процедурі їх учинення, оскільки посвідчені консулами в нотаріальному порядку правочини майже не визнаються недійсними, а нотаріальні дії консулів не оскаржуються, тому нотаріальне провадження консула (процес) загалом збігається з процедурою його вчинення. У підрозділі 2.2. «Процедура нотаріального посвідчення консулом шлюбного договору» сформульовано авторське визначення шлюбного договору, під яким запропоновано розуміти укладений у встановленому законом порядку і нотаріально посвідчений цивільний (сімейний) правочин, що базується на домовленості осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжя

щодо врегулювання майнових прав та обов'язків подружжя під час шлюбу чи на випадок його розірвання (стор.135 роботи). У підрозділі 2.3. «Процедура нотаріального посвідчення консулом аліментних договорів» авторкою встановлено, що невизначеними з правової точки зору є процедурні питання посвідчення консулом аліментних договорів, у яких однією зі сторін є іноземець (стор.158 роботи). Так, дослідниця зазначає, що при посвідченні аліментного договору консулом, крім норм національного законодавства, мають враховуватись і норми іноземного права держави перебування щодо змісту такого правочину. Також, у підрозділах 2.4, 2.5 роботи авторка досліджує процедурні питання нотаріального посвідчення консулом договорів між подружжям та заповіту подружжя. Дисертаційна робота завершуються висновками, до яких дійшла дисертантка у своєму дослідженні. Таким чином, можна відзначити логічний поступальний виклад матеріалу та взаємозв'язок окремих підрозділів наукової праці. Дисертантка послідовно виклала матеріал, в основному правильно співвідносячи загальні та спеціальні питання, здійснив полеміку з іншими дослідниками відповідної проблематики, дотримуючись при цьому усталених принципів етики наукових дискусій.

Висновки по тексту, та узагальнюючі висновки є науково обґрунтованими, підкріплені практичним втіленням (необхідним чином апробовані. Додаток 1 до роботи стор.217, Додаток 2 стор.220 роботи). Це дає підстави стверджувати, що положення наукової новизни, які сформульовано в результаті проведеного дослідження, заслуговують на підтримку, вони є належно обґрунтованими та достовірними, що засвідчує відповідність результатів дослідження рівню кандидатської дисертації. Дисертаційна робота В.Г. Чекіти написана грамотно, сприймається легко і викликає зацікавленість. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання у: науково-дослідній сфері - для подальших досліджень у сфері теорії і практики процедури вчинення консулом нотаріальних проваджень, що пов'язані з сімейними відносинами; правотворчій діяльності - для вдосконалення законодавства щодо процедури вчинення консулом

нотаріальних проваджень, а також процедури нотаріального посвідчення консулом окремих видів сімейних правочинів; правозастосовній діяльності - з метою покращення практичного застосування організаційних та правових заходів щодо процедури вчинення консулом нотаріальних проваджень; навчальному процесі - при викладанні навчальних дисциплін «Нотаріат України», «Нотаріальний процес», «Консульське право», підготовці підручників, навчальних посібників, практикумів із зазначених дисциплін. Повнота викладу основних положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Основні положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації, які містяться в дисертації, відображені у 10 наукових працях, в тому числі 4 наукових статтях опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному періодичному виданні, та 5 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження. Разом із тим, поряд із зазначеними позитивними моментами, які характеризують роботу, можна зробити зауваження щодо змісту дисертації, які мають бути обговорені під час публічного захисту і враховані автором у її подальших наукових дослідженнях, підготовці монографічного дослідження. У цілому, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу В.Г. Чекіти, необхідно зазначити, що їй притаманні певні дискусійні моменти, окремі питання вимагають додаткової аргументації. Їх критика зводиться до наступного:

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
завідувач кафедри цивільного та
господарського права і процесу МГУ Кізлова О.С.

Підпис д.ю.н. Кізлової О.С. засвідчую:
в.о. ректора, проф. [illegible]

Геннадіївни Чекіти на тему: «Вчинення консулом нотаріальних дій, що пов'язані з сімейними відносинами» та опублікованих за темою праць, дає підстави віднести дане наукове дослідження до заявленої спеціальності, оскільки в роботі визначено та успішно розв'язано низку актуальних завдань. У представленій роботі авторці вдалося розробити та сформулювати наукові положення та висновки, які відповідають критерію наукової новизни і, в сукупності, вирішують виявлену наукову проблему, яка полягає в розкритті особливостей процедури вчинення консулом нотаріальних дій, що пов'язані з сімейними відносинами, та внесення пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства України у цій сфері. Всі основні результати наукового дослідження В.Г. Чекіти, сформульовані висновки і рекомендації є в достатній мірі обґрунтованими, об'єктивними і достовірними, внаслідок кваліфікованого оперування авторкою теоретико-методологічним інструментарієм, залученням значного масиву положень чинного законодавства та матеріалів нотаріальної практики. Наукові висновки, сформовані автором, ґрунтуються на концептуальних підходах українських та зарубіжних науковців щодо досліджуваної тематики, національного та міжнародного законодавства, законодавства держав - членів ЄС. Слід зазначити, що відповідно до вимог, об'єкт і предмет рецензованої дисертації як категорії наукового процесу, співвідносяться між собою як загальне та часткове. Представлене дослідження містить всебічний і аргументований підхід до вирішення таких наукових завдань, як визначення особливостей міжнародно- правового та національного регулювання сімейних правочинів; розгляд міжнародних конвенцій та договорів, що регламентують повноваження консула з учинення нотаріальних дій, що пов'язані з сімейними відносинами; визначення поняття та правової природи нотаріальної функції консула з посвідчення сімейних правочинів та її регламентацію у національному законодавстві; з'ясування особливостей процедури нотаріального посвідчення консулом заповіту подружжя та формулювання науково обґрунтованих пропозицій з удосконалення теорії нотаріального процесу, законодавства, що регламентує